

DESPRE PROBLEMA FERICIRII

Autor: Golban Valeria

Conducător științific: Vetrila Alexandru

Universitatea Tehnica a Moldovei

Abstract: *Toate criteriile sunt unilaterale, nu se pot generaliza, căci nu au în vedere omul real cu trebuințele și impulsunile sale sufletești, - ci creează un ideal de om.*

Răspunsul adevărat la problema fericirii se va putea da numai pe baza unei concepții realiste a vieții. Va trebui să privim viața sub toate aspectele sale și în toate momentele, fără a o limita numai la eul nostru. Astfel, vom vedea că viața este o succesiune de fenomene, unele plăcute, altele dureroase, iar sufletul nostru se zbuțuiește neconștient în fuga de durere și în tendința către fericire. Oamenii urmăresc fericirea și aceasta reprezintă idealul natural al vieții.

Cuvinte cheie: *fericire, filosofie, bine, om, Dumnezeu, suflet, lume, plăcere, înțelepciune, virtute, cunoștință, perfecțiune, iubire.*

Este posibilă fericirea ?

Putem noi să jungem la acea mulțumire a dorințelor și realizare a scopurilor noastre în viață ?

Suntem cu adevărat fericiți ?

Aceste întrebări au fost, sunt și vor fi atât timp cât va dăinui omenirea, iar răspunsurile vor fi variate, unele în contradicție cu celelalte, unele în completarea altora. Și totdeauna va mai fi ceva de spus, pentru că sufletul omului dorește fericirea.

Nu cred că există o definiție unică a fericirii, sau un singur criteriu de determinare a fericirii, căci sufletul omenesc e complicat și variabil de la individ la individ. Așa cum spunea filosoful Petre Andrei “ Ceea ce provoacă fericirea unuia nu este uneori pentru altul nici măcar un motiv de mulțumire trecătoare, ceea ce descrețește o frunte și înveselește un chip poate produce altcuiva durere, căci un soare ce răsare într-o parte, apune în partea cealaltă “.

Toți oamenii tind către fericire, dar nu toți o concep la fel, de unde rezultă mulțimea teoriilor filosofice asupra fericirii.

Sub aspectul subiectiv, fericirea poate fi studiată și sub o formă mai generală, mai obiectivă. Căci fericirea adevărată presupune o conștiință de sine dezvoltată care sintetizează datorită morală socială cu aspirația către fericire.

A vorbi despre fericire înseamnă a predica, a arăta, unde și cum se poate găsi ea.

Filosofii din antichitate au considerat fericirea ca un fenomen individual și dependent numai de individ, pe când în timpurile mai noi s-a pus fericirea în legătură cu societatea.

Aristotel a făcut din fericire conținutul binelui moral.

Platon credea că fericirea e numai plăcerea purificată prin inteligență.

Feuerbach a susținut că fericirea este izvorul oricărei morale și legea absolută a voinței noastre.

Benedict de Spinoza spunea prin “amor intellectualis Dei” : această iubire produce fericirea; ea e o parte din iubirea pe care o are Dumnezeu pentru om și rezultă din cunoștința lui Dumnezeu. Cunoștința aceasta dă omului virtutea și fericirea. De aceea, după teoria lui Spinoza, fericirea poate fi atinsă dacă omul este condus de idei clare, fără afecte și pasiuni. Izvorul fericirii este în om, în rațiune.

Leibniz deduce fericirea din virtute, iar virtutea o identifică cu perfecțiunea, iar perfecțiunea cu obținerea de cunoștințe, de reprezentări cât mai clare.

Faust a căutat fericirea în gândire, dar nu a găsit decât dorul nespuse de fericire.

Hutcheson leagă noțiunea de fericire de sentimentele morale, dar susține că morala e victoria iubirii pure, neinteresate asupra celorlalte dorințe și sentimente.

Kant a exclus total fericirea din viața morală, fericirea fiind o noțiune formală, valabilă pentru domeniul transcendentului.

Fericirea adevărată nu e izvorită dintr-un singur fenomen psihic, ci din echilibrul sufletesc perfect, din abordarea tuturor celor 3 fenomene fundamentale psihice: afectivitate, intelect, voluntarism. Aceste 3 fenomene reprezintă direcția subiectivistă, care deduce fericirea numai din sufletul omenesc.

Directia obiectivistă considera ca origine a fericirii, lumea exterioară, mediul inconjurător, sufletul uman fiind pur receptiv. Omul nu-și poate găsi fericirea în el, ci este un fel de coardă ce vibrează în mod plăcut sau dureros la împrejurările exterioare.

Filosoful Petre Andrei în lucrarea sa “Opere sociologice” considera 2 forme de obiectivism și anume:

a) obiectivism teologic – predominant în antichitate și evul mediu – credința în spirite bune și rele, în zei buni și răi, care îi puteau face fericiți sau nefericiți.

Fericirea era considerată ca produsul extazului religios. Plotin susținea că în starea extazică omul vine în contact direct cu *Dumnezeu*, care revarsă fericire asupra individului. *Dumnezeu* e forța, natura, iubire, fericire, durere. Deci, putem ajunge la fericire, la forță și iubire, numai prin cunoștința lui *Dumnezeu*, iar cunoștința cea mai perfectă e aceea pe care ne-o dă *Dumnezeu* prin revelații, ce au loc în extaz (atunci când se distruge dualismul dintre eu și non-eu, se înlătură granițele spiritului individual). Fericirea produsă prin extaz însă vine de la *Dumnezeu*, e obiectivă față de sufletul nostru, căci e introdusă în om în mod inconștient, fără ca el să fi făcut ceva pentru aceasta.

b) Obiectivism social – fericirea este în dependență absolută de mediul social, neglijând personalitatea omenească.

Fericirea e și în noi, căci împrejurările exterioare le putem modifica noi – ele au valoarea pe care le-o dăm noi. Armonizarea sufletului cu mediul social, cu tendințele morale, stabilirea unui echilibru între subiectiv și obiectiv – aceasta produce fericirea.

Izvorul fericirii este concordanța sufletului cu sine însuși și cu mediul moral-social. Deci, se impune un echilibru psihic și sufletec, și o adaptare la mediul socio-moral, o prelucrare a materialului, a conceptelor morale izvorâte din societate.

Nu se poate vorbi despre fericire decât atunci când există armonie între facultățile psihice și echilibrul sufletec. Inteligența, prin cunoaștere, ne face să ne ridicăm deasupra durerii, să-i cautam cauzele, să o înțelegem și înțelegerea durerii înseamnă micșorarea, dacă nu dispariția ei.

Schopenhauer considera că inteligența exclude suferința, căci “în lumea inteligenței nu stăpânește durerea, ci toate sunt supuse cunoștinței”.

Dar nici inteligența singură nu poate produce fericirea. Ea însă pregătește terenul, înlăturând cauze și motive netemeinice de suferință și micșorând intensitatea durerii.

Sufletul luminat astfel prin cunoștință devine mai apt pentru mulțumire. Aspirațiile omului se mai rafinează, tendințele devin mai morale, sentimentele mai înalte.

De asemenea, nici sentimentul singur nu poate produce fericirea, pentru că fericirea care ar rezulta ar fi ceva trecător.

De-a lungul timpului, începând de la filosofia socratică și până azi, s-a definit fericirea în mod pozitiv și negativ.

- Definițiile pozitive au fost ale optimiștilor ce au considerat fericirea ca un fenomen realizabil căutând să arate caracterele ei precum și mijloacele prin care s-ar putea înlăptui.

- Definițiile negative au fost ale pesimiștilor care au făcut din fericire numai suspendarea durerii, tăgăduindu-i existența reală, pozitivă. Filosoful A. Ferduși spunea că “Lumea nu e decât un vis trecător și nici fericirea, nici nenorocirea nu durează”; iar Voltaire considera fericirea numai ca o idee abstractă, care se bazează pe unele senzații de plăcere.

Conceptia optimismului asupra fericirii – în viziunea lui Petre Andrei în lucrarea “Opere sociologice” – ne spune că prin optimism putem înțelege 2 lucruri :

1. O dispoziție sentimentală a omului de a vedea totul în bine, de a trece peste ceea ce e urât și dureros, de a păstra încrederea în puterea binelui și frumosului.
2. O convingere filosofică care recunoaște valoarea vieții și afirmă triumful dreptății și al fericirii.

Optimismul teoretic se prezintă sub 2 aspecte : filosofic și teologic.

a) Optimismul filosofic

Dupa Platon există două tipuri: una empirică-sensibilă și a doua transcendentă-suprasensibilă, lumea ideilor. Plăcerea trecătoare din lumea aceasta are o durată nelimitată în lumea ideilor. În această lume a trăit cândva și sufletul nostru, care acum are amintirea acestor idei.

Aristotel este și el un reprezentant al optimismului filosofic, dar fiind mai realist decât Platon. Omul tinde să dobândească fericirea și poate ajunge la aceasta prin virtute, căci virtutea produce plăcerea cea mai perfectă. Prin urmare, fericirea e posibilă prin morală.

Perfecțiunea rațiunii aduce fericirea. Fiecare treaptă de evoluție către perfecțiune e alături de un sentiment de plăcere, de fericire.

Alți reprezentanți ai optimismului teoretic-filosofic au fost și Fichte, Hegel, Nietzsche. b) Optimismul teologic – s-a dezvoltat mai ales în evul mediu, când se admitea că fericirea e o realitate, nu în viața terestră, ci dincolo, într-o altă viață.

Fericirea se poate realiza pe pamant prin unirea oamenilor laolaltă într-un stat creștin (Civitas Dei) în care se va înfăptui bunătatea divină.

Reprezentantul cel mai de seamă al optimismului teologic este Leibnitz.

Optimismul teologic admite fericirea în transcendent, în viața de dincolo, pentru că fericirea durabilă, adevărată și absolută e numai în viața spirituală, desfăcută de corp.

Optimismul social are și el 3 forme : biologic, moral și economic.

Nietzsche vede cel mai mare bun, fericirea în viață. Fericirea depinde după concepția biologică, în primul rând de sănătatea organismului.

Optimismul moral este reprezentat de Fichte, Comte, în care idealul către trebuie să tindă orice ființă este moralitatea universală. Astfel, binele, fericirea sunt în moralitate.

Aug. Comte pune fericirea în dependență de dezvoltarea moralității umane.

După Fichte, fericirea rezultă din contopirea omului cu ordinea morală universală, care se realizează prin progresul dezvoltarea conștiinței morale .

Astfel, s-au deosebit următoarele criterii prin care s-a încercat să se definească *fericirea*: *plăcerea, înțelepciunea, virtutea, cunoștința, perfecțiunea, iubirea*.

1. *Plăcerea* – este cel mai răspândit criteriu, căci cei mai mulți filosofi au identificat fericirea cu plăcerea, confundând fericirea cu un singur element al ei. Optimismul care deduce fericirea din plăcere e cunoscut sub numele de eudemonism. Această concepție face din plăcere scopul vieții, imboldul oricărei activități, considerând plăcerea drept cel mai mare bun, drept fericire desăvârșită, către care trebuie să tindem. Inteligența umană e un bun, dar ea nu dă fericirea, ci arată numai calea pe care se poate ajunge la fericire, în unire cu alte fenomene psihico-sociale.

În antichitate, ideea că fericirea e plăcere, a fost susținută de cirenaici și epicurei. Dintre adepții acestei idei, cei mai mulți (ex: Aristip, Bentham) considerau plăcerile sensibile ca fiind cele mai intense, ca producătoare de fericire. Plăcerile pot fi sensibile și intelectuale; primele fiind plăceri inferioare și trecătoare, iar celelalte superioare și fecunde, căci se înlănțuiesc. Epicur a considerat plăcerea drept criteriul fericirii și impulsivitatea oricărei acțiuni, deoarece mai toate ființele fug de durere, căutând mulțumirea, bucuria, plăcerea. El recomandă renunțarea la plăcerile vulgare, considerând ca ideal de fericire plăcerea calmă, liniștea absolută, ceea ce numește el ataraxia.

Dintre toate dorințele sensibile care pot influența voia, fericirea este cea mai intensă, de aceea în ultima instanță toate acțiunile izvorăsc și tind către fericire.

Bentham a întemeiat o așa zisă aritmetică a plăcerilor. Plăcerile, pentru a putea duce la fericire, trebuie să aibă următoarele însușiri : să fie intense, durabile, sigure, inedite, pure și fecunde.

2. *Întelepciunea* - Fericirea dobândită pe calea înțelepciunii ar fi o liniște sufletească, o egalitate de suflet în toate împrejurările schimbătoare ale vieții. Înțelepciunea constă într-o puternică conștiință de sine, prin care omul își alcătuiește o viață interioară constantă. Înțelepciunea constă în crearea unei lumi interne prin rațiune și voință. Doctrina înțelepciunii afirmă că sufletul este un izvor constant și absolut de fericire. Astfel că ideile, credințele noastre, sentimentele și dorințele raționale, toate acestea produc fericirea.

3. *Virtutea* – S-a crezut că îndeplinirea datoriei către semenii noștri și către societatea în care trăim poate produce fericirea. Socrate considera că virtutea coincide cu fericirea. Dar, virtutea, exercitarea datoriei prin constrângerea noastră, prin comprimarea aspirațiilor sufletului, nu poate produce mulțumire .

4. *Cunoștința* – Eticienii optimiști au crezut că găsesc fericirea în cunoștință. Spinoza este cel mai reprezentativ filosof al acestei concepții. Dar, cunoștința este insuficientă ea singură pentru producerea fericirii. Psihologia constată că cunoștința, analiza rațională aplicată unui sentiment, îi scade din intensitate, ba chiar îi schimbă acestuia calitatea.

5. *Perfecțiunea* – este cel mai nedeterminant criteriu deoarece perfecțiunea este rezultatul evoluției. Astfel fericirea s-ar dobândi treptat cu evoluția. Aristotel a susținut, în antichitate, existența procesului de perfecțiune, ultima treaptă de perfecțiune fiind *Dumnezeu*. Spinoza înțelege perfecțiunea în sensul intelectual al concepției sale: fericirea derivă din perfecțiunea inteligenței. A perfecționa însă inteligența înseamnă a ajunge la un așa mare grad de dezvoltare înalt prin ea, să dobândim cunoștința lui *Dumnezeu*. Leibniz a identificat și el fericirea cu virtutea și cu perfecțiunea, perfecțiunea fiind ascensiunea către

divinitate. Perfecțiunea divină ne duce cu gândul la atributele lui *Dumnezeu* : atotștiitor, bunătate absolută, iubire. Poate aspira omul să dobandească acest grad de perfecțiune ?

6. *Iubirea* – S-a încercat a se întemeia fericirea pe baza *iubirii*. Filosoful Maeterlinck a afirmat “Omenirea e făcută să fie fericită și putem ajunge la fericire prin iubire”. Această iubire poate să fie *umana*, iubirea de oameni de gradul cel mai mare, așa cum a predicat-o Isus – și *divină*, iubirea și încrederea în *Dumnezeu* unită cu credința religioasă. Iubirea implică sacrificiul de sine, căci dacă omul nu poate fi fericit pentru el însuși și numai pentru el, poate fi fericit prin alții. Idealul moral al creștinismului este confundarea individului cu umanitatea, prin uitare, prin iubire. Acest ideal este izvorât din trebuința de fericire în infinit a omului. Același ideal și concepție asupra fericirii o găsim și la Lev Tolstoi, care afirma iubirea infinită de aproapele, fie el chiar vrăjmaș. Filosofia lui Tolstoi se bazează pe ideea de *Dumnezeu*, ce se manifestă în viața sub aspectul rațiunii și al iubirii.

Viața omenească e dependentă de *Dumnezeu*, scopul ei este îndeplinirea legilor rațiunii și iubirii.

Prin rațiune omul va vedea că scopul vieții e iubirea – dar nu iubirea egoistă, producătoare de bunuri utile, personale, ci iubirea prin care omul renunță la sine, o iubire pură.

Tolstoi afirma în lucrarea sa “Prin ce viețuiesc oamenii” că “iubirea e singura activitate rațională a omului; ea este starea cea mai rațională și mai luminoasă a sufletului... Ea e binele real, binele suprem, care rezolvă contradicțiile vieții”.

Deci, baza fericirii e iubirea largă, infinită și divină. Sensul vieții este că sporim în noi această iubire, a cărei creștere este să sporim în noi această iubire, a cărei creștere aduce mărirea fericirii. Prin acest sentiment se vor remedia și relele sociale. Iubirea va înlătura concurența nebună dintre oameni.

Prin iubire și libertate se va stabili fericirea pe pamant.

“Fericirea este o stare de spirit pe care o poți cultiva” - Descartes.

“Bucuria și durerea, fericirea și datoria, totul e în dependență de marele ideal moral – umanitatea”:
Petre Andrei - Opere Sociologice .

Bibliografie:

1. Petre Andrei. *Opere Sociologice*. Buc. 1973
2. Braga M. *Istoria filosofiei*. Ch. UTM 1996